Heuvelrug sociaal en groen
lokale samenwerking van Progressief Heuvelrug, GroenLinks en PvdA

Verkiezingsprogramma
15 september 2021

De toekomst begint vandaag

Wie zijn wij?

OPEN is de lokale samenwerking van Progressief Heuvelrug, GroenLinks en Partij van de Arbeid. Met één programma en één kieslijst nemen we deel aan de verkiezingen voor de gemeenteraad.
OPEN verenigt mensen die zich met hart en handen inzetten voor 'sociaal en groen': een eerlijke samenleving en een duurzame leefomgeving. We zijn optimistisch omdat we de noodzakelijke veranderingen die hiervoor nodig zijn zelf in gang kunnen zetten. En ook vrolijk eigenwijs, ook al beseffen we tegelijkertijd dat we de wijsheid niet in pacht hebben. Daarom gaan we graag de dialoog aan, met jou, samen met andere inwoners en lokale organisaties, om van elkaar te leren en tot creatieve oplossingen te komen.

Vol overtuiging kiezen voor sociaal én groen

Sociaal en groen zijn de kernwaarden van OPEN. Deze twee waarden vormen het kompas voor de keuzes die OPEN maakt. Vaak is zo'n keuze eenvoudig te maken, soms is het lastiger. Bijvoorbeeld als het gaat om kiezen tussen woningbouw en behoud van natuurlijke leefomgeving. Voor OPEN spelen niet alleen belangen van huidige inwoners mee, maar nadrukkelijk ook die van woningzoekenden en de leefomgeving van toekomstige generaties. Bijvoorbeeld als we *nu* kiezen voor ambitieuze opwekking van groene energie, om de duurzame toekomst van onze kinderen *straks* te waarborgen. Het eerlijke verhaal is dat niet alles tegelijk kan, dat er vaak een afweging gemaakt moet worden. Ingewikkeld of niet, we leggen altijd uit hoe we tot onze keuzes komen en welke rol onze sociale en groene waarden daarin spelen.

Lokale verbinding voor sociale en duurzame oplossingen

De coronacrisis en de klimaatverandering maken als nooit tevoren duidelijk dat we elkaar nodig hebben. Om samen vooruit te komen is eerst en vooral verbinding nodig: tussen inwoners onderling en tussen inwoners en de gemeente. Voor toekomstbestendige oplossingen zijn we meer dan ooit op elkaar aangewezen.
Hierbij wil OPEN stem geven aan de belangen die nog onvoldoende een stem krijgen. Wij vinden dat alle belangen een plek verdienen aan de tafel van de politieke besluitvorming. Daarbij zien we onze verantwoordelijkheid voor 'lokaal' en voor 'nu', niet los van 'verder weg' en 'later'. Aan de hand van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (ook wel Sustainable Development Goals) houden we bij lokaal beleid en lokale actie rekening met de rechten en belangen van mensen elders in de wereld en van toekomstige generaties.

Zeven urgente opgaven

Voor een toekomstbestendige Utrechtse Heuvelrug zien we de volgende urgenties, die stuk voor stuk vragen om een progressief antwoord:

- ***Wonen***
  Jongeren en starters vinden nauwelijks nog een betaalbare woning. Ook senioren die een passende woning zoeken, lopen vast. De woningvoorraad is te klein, scheef gegroeid en nog onvoldoende duurzaam. De sociale woningbouw en de bouw van middeldure woningen is zwaar achterop geraakt en verdient een forse impuls. De landelijke wooncrisis bestaat ook in onze gemeente.
- ***Leefbare, vitale dorpen***
  Onze dorpen verschillen van elkaar, maar één ding hebben ze gemeen: het dorp moet een fijne plek zijn om te wonen en te leven. We willen scherp inzetten op een levendig dorpscentrum, bloeiende verenigingen, uitgedragen cultuur, met een veilige publieke ruimte voor iedereen. Dit vraagt een actieve inzet van inwoners, organisaties en onze gemeente.
- ***Iedereen kan meedoen***
  Voor alle inwoners die zorg nodig hebben, is er garantie op goede zorg. Voor mensen die kwetsbaar staan in onze samenleving. Met het goede minimabeleid van onze gemeente en met schuldhulp. Met ondersteuning die de sociale dorpsteams organiseren, met professionele zorg en de 'informele zorg' die in onze dorpen door heel veel inwoners wordt waargemaakt.
- ***Klimaat***
  Als reactie op de wereldwijde opwarming zijn er internationale akkoorden, een Europese Green Deal, een nationaal Klimaatakkoord en een regionale aanpak gekomen. Ook in onze gemeente zullen we een ambitieuze bijdrage moeten leveren. Om bij te dragen aan een duurzame toekomst voor onszelf én voor onze kinderen.
- ***Biodiversiteit***
  De biodiversiteit is zo sterk afgenomen dat ons gezonde leefklimaat erdoor wordt bedreigd. Er is een natuur-inclusieve aanpak van de voedselproductie nodig, ook in onze gemeente, om biodiversiteit kans op herstel te geven.
- ***Groene mobiliteit***
  Nu de mobiliteit blijft toenemen, komen fietsers en wandelaars steeds meer in het gedrang. Zij zijn de meest milieuvriendelijke deelnemers aan het verkeer en verdienen het om voorrang te krijgen. Rondom het Nationaal Park gaan we voor een creatieve afwikkeling van het toeristische verkeer.
- ***Nieuw leven voor onze lokale democratie***
  OPEN staan voor alle stemmen, ook de zachte: dat is wat we willen. De lokale democratie is van ons allemaal. Het is een groot goed dat we hier allemaal aan bij kunnen dragen. In veel kwesties heeft de gemeenteraad het laatste woord, maar ieders inbreng is nodig.

Samen kunnen we het voor elkaar krijgen

Voor onze plannen vragen we jouw steun. Samen met iedereen die mee wil doen, verbindt OPEN zich aan initiatieven en activiteiten die de gemeente Utrechtse Heuvelrug socialer en groener maken. We werken hieraan binnen de gemeenteraad, maar het zal ook in onze dorpen moeten gebeuren.

OPEN is trots op wat de laatste jaren is bereikt

Samen met anderen heeft OPEN zich ingezet voor sociale en groene resultaten zoals:

- voor mensen met een te laag inkomen heeft onze gemeente heel goed minimabeleid; dit progressieve minimabeleid is in stand gehouden, ondanks de financiële problemen van de gemeente;
- er is een 'vroeg-signalering' geregeld waarmee gemeente, woningcorporatie, nutsbedrijven e.d. voorkomen dat schulden van inwoners uit de hand lopen;
- voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt bleef onze BIGA-groep (sociale werkvoorziening) in stand;
- voor jeugd met psychische problemen gaat de proef door met een specialistische praktijkondersteuner bij de huisarts;
- er is meer aandacht voor de sociale acceptatie en veiligheid van de LHBTi-gemeenschap in onze gemeente;
- een stevig pleidooi voor de opvang van alleenstaande minderjarige asielzoekers uit opvangkampen op de Griekse eilanden; verschillende gemeenten hebben de brief van onze burgemeester aan Den Haag mede ondertekend;
- de sociale dorpsteams laten alle zorgdisciplines samenwerken aan probleemsituaties om bijtijds kansen te laten keren;
- onze gemeente stelde kosteloos de benodigde ruimte beschikbaar voor de voedselbank en werkte mee aan een nieuw onderkomen voor De Delerij en de Inloop in Driebergen;
- er zijn 29 mogelijke woningbouwlocaties aangewezen in de verschillende dorpen; in de komende jaren worden deze ontwikkeld, als woningbouw hier wordt toegestaan;
- bij de aankoop van gemeentegrond staan woningcorporaties en particuliere wooninitiatieven nu sterker ten opzichte van projectontwikkelaars;
- in het beleid is er meer aandacht gekomen voor alternatieve en vernieuwende woonvormen, voor inwonersinitiatieven en creatieve oplossingen, zoals bedrijfspanden ombouwen tot woonpand, splitsen van kavels en de hoogte in bouwen;
- er is geen toestemming verleend aan woningprojecten die onvoldoende sociale huisvesting en middeldure woningen opleveren;
- de voorbereiding van een lokaal akkoord ("voedselagenda") voor een meer circulair en duurzaam voedselsysteem, in de hele keten van producent tot consument, waarin bestaande en nieuwe initiatieven op dit gebied elkaar kunnen gaan versterken;
- met medewerking van onze gemeente heeft de coöperatie Heuvelrug Energie voor de aangesloten leden heel veel zonnepanelen gerealiseerd op de daken van de Binder en de brandweerkazerne van Maarn/Maarsbergen;
- er is een kwartiermaker aangesteld om een lokaal klimaatakkoord voor te bereiden, dat gedragen zal gaan worden door natuurorganisaties, maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners;
- binnen de bebouwde kom wordt 30 km/u als nieuwe standaard gehanteerd.

Uitwerking van zeven urgente opgaven

De toekomst begint vandaag

Wonen

Onze actiepunten:

- woningzoekenden worden aan alle beslistafels over woningbouw vertegenwoordigd; voordat een participatietraject begint legt onze gemeenteraad vast dat het belang van de volkshuisvesting voorop blijft staan
- bij inbreiding bouwen we met respect voor de groene-long-functie, met eisen aan groen en klimaatbestendig bouwen
- de hoogte in bouwen om te voorzien in de grote behoefte aan appartementen
- op grotere schaal bouwen in het buitengebied (buiten de rode contouren) is bespreekbaar, vooral om de sociale woningvoorraad aan te vullen, in een vitale en duurzame wijk, met een groen en landelijk karakter
- bouwen van levensloopbestendige woningen, in combinatie met lichte zorg
- een "doorstroom-makelaar" inzetten die vanuit de gemeente in gesprek gaat met senioren die geholpen worden om andere woonmogelijkheden te overwegen
- een plan-baten-regeling invoeren: wie een duurdere woning gaat bouwen, zal fors meebetalen aan het realiseren van sociale woningbouw
- als het voorbeeld van de grote steden slaagt: vastgoedbeleggers verbieden om goedkope en middeldure panden op te kopen voor woningverhuur

Ons verhaal over wonen

Het schrijnende verschil dat we in de vorige eeuw zagen is er opnieuw: mensen die al een passende woning hebben en zij die het niet hebben, het wel willen maar niet kunnen krijgen. In onze Utrechtse regio lopen duizenden mensen vast, op zoek naar een betaalbare woning. Zo staan bijna 7700 woningzoekenden ingeschreven bij de grootste woningbouwvereniging in onze gemeente, Heuvelrug Wonen, met een gemiddelde wachttijd van meer dan 8 jaar. Wachten, wachten en nog eens wachten, zonder goede vooruitzichten. Het merendeel van hen is aangewezen op een sociale huurwoning. Sinds juni 2019 kon Heuvelrug Wonen nog geen 400 woningen toewijzen. De prijzen van koopwoningen zijn de afgelopen jaren de pan uit gerezen en voor de meesten onbetaalbaar.
Het bestaande overheidsbeleid zet bij woningbouwverenigingen een rem op de sociale huursector. De zogeheten verhuurdersheffing snijdt corporaties de pas af om te investeren in nieuwbouw en dwingt hen soms zelfs tot verkoop. De woningvoorraad was al te klein en wordt dan nog kleiner, terwijl de woonbehoefte met sprongen stijgt.

Woningvoorraad scheef gegroeid

In onze prachtige gemeente Utrechtse Heuvelrug worden wel nieuwe huizen gebouwd. Het meest in de vrije sector. Het aandeel dure koophuizen is gestegen, want investeerders zien meer rendement in het bouwen van dure huizen. Het Kraanterrein in Doorn is een voorbeeld van een gemiste kans: het was een ideale plaats geweest voor bijvoorbeeld senioren-appartementen.
Willen we in onze dorpen een woning voor iedereen, dan zullen we het aandeel betaalbare woningen drastisch moeten opkrikken, met nieuwbouw in de sociale sector. Naast sociale huurwoningen, is er ook een tekort aan middeldure huurwoningen en goedkope koopwoningen. Een villadorp dat alleen plaats heeft voor welgestelden heeft

geen toekomst. We willen niet dat mensen met lagere inkomens alleen buiten de gemeente huisvesting zouden moeten vinden, zoals mensen in verzorgende beroepen, in onderwijs, ambachtelijk werk, schoonmaak, pakketbezorging.
De gemeente zal met alle mogelijke middelen tegenwicht moeten bieden aan het winststreven van investeerders en projectontwikkelaars. Investeerders die niet voldoen aan een fatsoenlijke verhouding sociaal, midden en duur, krijgen wat OPEN betreft geen toestemming om te bouwen. We voeren een plan-baten-regeling in: wie een duurdere woning wil gaan bouwen, zal fors meebetalen aan het realiseren van sociale woningbouw.
Verder neemt onze gemeente het goede voorbeeld van de grote steden over, die vastgoedbeleggers beletten om goedkope en middeldure panden op te kopen voor woningverhuur. Hoge huren zijn goed voor hun rendement, maar maken de woningen onbereikbaar voor veel woningzoekenden.
De bouwplannen van woningcorporaties krijgen actieve steun van onze gemeente. Participatie van omwonenden mag het maatschappelijke belang van deze bouwplannen niet overstemmen. Bij een plan voor woningbouw weten omwonenden vanaf de start dat onze gemeenteraadsfractie het maatschappelijk belang van de volkshuisvesting verdedigt en realisatie van woningbouw voor de volkshuisvesting prioriteit geeft.
Waar door nieuwbouw bewoners in de sociale woningbouw hun huidige woning moeten verlaten, worden extra maatregelen genomen: géén gedwongen verhuizing naar een andere locatie, een terugkeergarantie met dezelfde huurvoorwaarden en volledige vergoeding van te maken kosten. De transformatie vindt alleen plaats als 70% van huidige bewoners achter de plannen staan, zoals de huidige wet al voorschrijft. Ook worden omstandigheden en kenmerken van de huidige woonsituatie (bijvoorbeeld kleinschalig, veilig wonen in het groen) bij transformatie gerespecteerd.

Een betaalbaar dak boven je hoofd, voor starters, alleenstaanden, senioren

De behoefte aan een betaalbare woning ziet er niet voor iedereen hetzelfde uit.
Jonge mensen, starters, die een betaalbare woning zoeken, zijn vaak blij met een appartement. Ook als het niet op de begane grond is en geen tuin heeft. Met de huidige krapte is een betaalbaar dak boven het hoofd het belangrijkste. Meer de hoogte in bouwen voorziet in een aanwijsbare behoefte. Een betaalbaar appartement kan ook voor alleenstaanden een aantrekkelijke woning zijn.
Voor “beschermd wonen” krijgt onze gemeente extra budget van het rijk. Voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking of met een psychische aandoening, zijn er aangepaste en gemengde woonvormen ontwikkeld. De woonvoorziening Umah-Hai in Driebergen en Doorn is hiervan een geslaagd voorbeeld.
OPEN zet ook in op nieuwe woonvormen die bevorderen dat mensen met dementie tijdig een overstap kunnen maken naar een betere woonsituatie. Te lang thuis blijven wonen heeft vaak overbelasting van mantelzorgers tot gevolg.
En dan zijn er de nieuwkomers, erkende statushouders, die na een lange wachttijd zijn aangewezen op een betaalbare eengezinswoning.
Onze gemeente vergrijst rapper dan andere gemeenten. We hebben seniore inwoners die het hier goed hebben en vaak in hun huis willen blijven wonen. Toch kan het gebeuren dat zij uitzien naar een passende, gelijkvloerse woning of een kleinere woning die beter aansluit bij hun woonbehoefte. Maar de mogelijkheden daarvoor zijn niet ruim, zeker voor inwoners die geen koophuis hebben, maar een huurhuis. Betaalbare oplossingen die voor doorstroming van seniore inwoners kunnen zorgen, zijn er nu te weinig. Wanneer we senioren helpen om woonkansen op te sporen en daarmee de doorstroming bevorderen, snijdt het mes aan twee kanten. Doorstromen naar een aangepaste woonvorm kan bijdragen aan verlichting van de nieuwe woningnood. Een *‘doorstroom-makelaar’* kan hen helpen om de mogelijkheden te zien en kan voor hen bemiddelen.

Woningen bouwen, vooral in de sociale en betaalbare sector, en dan wel meteen duurzaam

Onze gemeente heeft gezocht naar inbreidingslocaties, binnen de zogeheten rode contouren, om het buitengebied te ontzien. Dat is een goede eerste stap, maar op de geselecteerde plaatsen realiseren we in de komende jaren niet de benodigde aantallen. Bovendien is wat OPEN betreft het plafond van grootschalige inbreiding bereikt. De "groene longen" binnen de dorpen maken de leefomgeving aantrekkelijk en gezond. Natuurlijk kunnen we in onze gemeente geen panklare oplossing bieden aan de duizenden woningzoekenden, maar de aantallen die tot dusver in de planning zitten, zijn veel te laag. In de afgelopen jaren kwamen er 115 extra woningen per jaar bij; in de komende jaren zal dit aantal veel hoger moeten zijn. Hiervoor zijn grote bouwprojecten nodig, in de orde van grootte van het mariniersterrein dat over zo'n 10 jaar beschikbaar komt. Wij willen dat daar een groot aandeel sociale woningbouw en middeldure woningen komt.
Bouwen voor de toekomst betekent bovendien: maximaal inzetten op duurzame woningen. De ontwerpfase en nieuwbouw van woningen zijn voor duurzame oplossingen het beste moment. Wat OPEN betreft, krijgen deze woningen geen rookkanaal, om zo houtstook te beperken. Gezellig bijstoken met hout of allesbrander betekent voor kinderen en volwassenen met longproblemen een bedreiging van hun gezondheid.

De hoogte in en onder voorwaarden buiten de rode contour

We moeten nog lang wachten op het mariniersterrein in Doorn. OPEN is voor bouwen in de hoogte, met een kleinere voetafdruk dan de grondgebonden woning. Onze hoogste bomen geven een mooie indicatie voor een aantrekkelijke hoogte. Zulke locaties kunnen voorzien in de appartementen waar grote behoefte aan bestaat.
Daarnaast zijn voor OPEN locaties buiten de rode contour bespreekbaar. Provincie en Rijk maken hier administratief al ruimte voor. Wij hebben in voorgaande periodes het buitengebied in bescherming genomen en de rode contour willen respecteren. Maar niet al het buitengebied is beschermwaardig. In voorgaande decennia zijn grote uitbreidingslocaties gerealiseerd, zoals de Wildbaan, Hoenderdaal en Groene Tuinen in Driebergen. Voorheen waren dit weilanden, die nu bebouwd zijn en mooie woonwijken hebben opgeleverd. Hiermee is de natuur nauwelijks benadeeld, want op veel plaatsen is er door bomenplant natuur teruggewonnen.
Terwijl het hoog tijd wordt voor substantiële bouwprojecten die de sociale sector weer lucht geven, willen we wel voorwaarden stellen aan bouwen in het buitengebied:

- het moet grotendeels gaan om bouwen voor de volkshuisvesting; voor de noodzakelijke variëteit en vitaliteit van de wijk kan een kleiner deel bestaan uit het middel- en duurdere segment;
- het moet duurzame woningen opleveren die meteen energieneutraal zijn;
- het ontwerp moet een groen, landschappelijk en klimaatbestendig karakter krijgen;
- buitengebied met grote cultuurhistorische en/of natuurwaarde wordt ontzien.

Bij station Driebergen-Zeist wordt momenteel verkend of dit een geschikte locatie is voor grootschaliger nieuwbouw. OPEN kijkt met grote belangstelling naar deze optie.

Concurrentie om de ruimte

Bouwen in het buitengebied, energietransitie en herstel van de biodiversiteit hebben allemaal ruimte nodig. Zelfs met alle arealen bos in onze gemeente, heeft nog steeds meer dan een derde van ons oppervlak een agrarische bestemming. OPEN kiest voor duurzame en circulaire voedselproductie, zoals beschreven bij onze urgentie 'biodiversiteit'. Intensieve veeteeltbedrijven zijn op termijn niet houdbaar; nationaal en provinciaal sorteert de overheid voor op uitfasering. De ruimte die met deze

noodzakelijke omslag vrijkomt, gaat ten goede komen aan natuur-inclusieve kringlooplandbouw, natuur, zonnevelden en wonen.
Onze gemeente verlangt van architecten, ingenieurs en projectontwikkelaars ontwerpen voor bouwprojecten die de aanwezige natuurlijke en cultuurhistorische waarden respecteren en integreren.

Leefbare, vitale dorpen

Onze actiepunten:

- per dorp maken onze gemeente, lokale ondernemers en betrokken inwoners samen een actieplan om de levendigheid van het dorpscentrum te behouden en te versterken
- onze gemeente draagt bij aan het in stand houden van de activiteiten van sportverenigingen en cultuurorganisaties en het in stand houden van bibliotheken
- drempels wegnemen om deel te nemen aan sport en cultuur, met name voor kwetsbare groepen; inwoners uitdagen in beweging te komen
- voor een inclusieve samenleving grijpt onze lokale overheid zonder uitstel en met gezag in, door uitsluiting, discriminatie, racisme en seksisme in de publieke ruimte te beteugelen
- per dorp wordt een centraal gelegen zebrapad opgesierd met regenboogkleuren, als teken van inclusiviteit
- onze gemeente zet samen met huisartsen, scholen en dorpsteams in op signalering en alertheid rond huiselijk geweld

Ons verhaal over leefbare, vitale dorpen

Onze inwoners verbinden hun woongenot sterk met hun eigen dorp. Dit is de omgeving die het wonen kleur geeft. Onze dorpen verschillen van elkaar, maar één ding hebben ze gemeen: het dorp moet een fijne plek zijn om te leven en te wonen. Dus met een levendig dorpscentrum, bloeiende verenigingen voor sport en cultuur en een veilige openbare ruimte.

Levendig dorpscentrum

Samen met buren en wijkbewoners geven inwoners een persoonlijke invulling aan hun woonplezier. Het dorpscentrum voegt hier waarde aan toe, als plek om naar toe te gaan voor gezelligheid, ontmoeting en boodschappen. Een plek waar je graag komt, vertrouwd en dichtbij. Het is deze lokale economie die bijdraagt aan lokale werkgelegenheid en levendigheid van onze dorpen. De dorpscentra ondervinden concurrentie van het aanbod in omliggende steden. Verder heeft de coronatijd een ontwikkeling versterkt die zich al een aantal jaren voltrekt: de opkomst van internetwinkels en terugloop van het winkelende publiek. In de dorpscentra zien we hiervan de weerslag: winkelpanden die leeg staan. Deze tendens gaat niet zomaar stoppen. Naast de winkels heeft de horeca een eigen plek in de centra, voor inwoners en voor toeristen. Zij dragen bij aan gezelligheid en ontmoeting.
Individuele winkeliers en horecaondernemers die het hoofd boven water weten te houden kunnen niet in hun eentje of met de ondernemersverenigingen zorgen dat we een vitaal dorpscentrum behouden voor de eigen inwoners. Als vervolg op de dialogen die de gemeente organiseerde voor de toekomstvisie, moet er voor een toekomstbestendig dorpscentrum *een actieplan* komen, per dorp ontwikkeld door onze gemeente, in samenwerking met lokale ondernemers en betrokken inwoners. Om de goede voorwaarden te scheppen. Het gaat bijvoorbeeld om beheer van lege panden, verdichting van het winkelbestand en toevoegen van nieuwe functies zoals dienstverlening en ateliers, wonen boven winkels, straatmeubilair en enthousiasmerende activiteiten die het centrum opfleuren. Onze gemeente springt bij als een ‘partner in business’, om aan creatieve oplossingen te werken. Het gaat lukken als we er samen de mouwen voor opstropen, inwoners, lokale ondernemers en onze gemeente.

Sport en cultuur, vitaliteit van onze inwoners

Zeker na de coronatijd is er extra aandacht nodig voor de gezondheid en vitaliteit van onze inwoners. Sport en cultuur vormen een preventief vaccin. OPEN koestert onze verenigingen en clubs, want zij verbinden heel veel inwoners met elkaar. En zij stimuleren ons om in beweging te blijven met lijf en geest. Ook bibliotheken vormen in dit verband een onmisbare schakel.
Onze gemeente koestert deze organisaties en zal daarom, in samenwerking met hen, de voorwaarden treffen om hun activiteiten in stand te kunnen houden en verder te vernieuwen. OPEN wil drempels wegnemen om deel te nemen aan sport en cultuur, zeker ook voor kwetsbare groepen. Daarmee versterken we de vitaliteit van onze inwoners, onze verenigingen en onze gemeente. Onder andere met publiekscampagnes die onze inwoners uitdagen om in beweging te komen en mee te doen aan sport en in cultuur. Het is een gezamenlijke investering van inwoners, verenigingen en gemeente in onze vitaliteit.
In coronatijd hebben de speelplaatsen in de dorpen hun waarde dubbel en dwars bewezen. Het bracht de kinderen en hun verzorgers afleiding en beweging. Er ontstond contact dat voorheen nog niet bestond. Reden genoeg om deze speelplaatsen in stand te houden. Met actieve ondersteuning van de gemeente kunnen inwoners bijdragen aan het onderhoud. Wat OPEN betreft stelt de gemeente zich faciliterend op naar initiatieven van inwoners voor nieuwe speelplaatsen.

Een veilige publieke ruimte met respect voor iedereen; uitsluiting, discriminatie, racisme en seksisme niet tolereren

We zijn in onze gemeente niet allemaal hetzelfde. Hier wonen ouderen en jongeren, mensen die veel en mensen die weinig geld te besteden hebben, ondernemers met kleine en grotere bedrijven, mensen die deel uitmaken van een kerkgemeenschap en mensen die dit niet doen, mensen met verschillen in geaardheid, etnische achtergrond, gezinnen, alleenstaanden, mantelzorgers, mensen met beperkingen of chronische ziekten, met een psychische kwetsbaarheid. Er komen nieuwe mensen bij, die op zoek zijn een rustige en groene omgeving, vluchtelingen, op zoek naar veiligheid en een nieuw bestaan. En er worden kinderen geboren. Samenleven doe je met elkaar, met respect voor elkaar en met oog voor de toekomst.
De lokale overheid heeft de taak om te zorgen voor een veilige publieke ruimte. Dat is een serieuze opdracht, vaak in afstemming met de veiligheidsregio, met de GGD, met politie en justitie, en met de boa's. Om met gezag in te grijpen als dit nodig is, zeker als het gaat om uitsluiting, discriminatie, racisme en seksisme in onze gemeente. Als inwoners kunnen we zelf alert blijven en signaleren waar onveiligheid ontstaat; zo werken we mee aan sociale acceptatie van iedereen. Van onze lokale overheid mogen we verlangen dat zij hierin voorop gaat. Echt alle inwoners moeten zich veilig en geaccepteerd voelen en hiervoor op de gemeente kunnen rekenen. Niet tolereren van uitsluiting betekent hier: onze lokale overheid grijpt zonder uitstel en met gezag in. Het is een noodzakelijke bijdrage aan een inclusieve samenleving.
Onze gemeente heeft ook een rol in bewustwording. Door per dorp een centraal gelegen zebrapad met regenboogkleuren op te sieren, vragen we aandacht voor de inclusie van LHBTi-inwoners.

Veiligheid achter de voordeur

Helaas hebben we ook in onze gemeente te maken met huiselijk geweld. Voor kinderen en voor vrouwen kan het drama achter de voordeur lang buiten beeld blijven. Het inschakelen van specialistische hulp loopt via een landelijke meldcode. Voor onze samenleving zit de opgave in signalering en alertheid. Merken we het op, ondernemen

we actie? Met huisartsen, scholen en dorpsteams zet onze gemeente systematisch in op versterken van het opmerken en de juiste actie ondernemen.

Iedereen kan meedoen

Onze actiepunten:

- voor wie dit nodig heeft, blijft onze gemeente zorg en ondersteuning bieden en garandeert zij de toegang voor kwetsbare inwoners
- het gemeentelijke minimabeleid blijft in stand en onze gemeente werkt actief mee aan schuldsanering die daadwerkelijk perspectief biedt, bijvoorbeeld door schulden op te kopen
- extra aandacht en steun voor de 500 kinderen in onze gemeente die in armoede opgroeien
- onze gemeente biedt mantelzorgers verlichting met dagactiviteiten die toegankelijk zijn voor alle mensen met een zorgbehoefte en onze gemeente biedt mantelzorgers korte vakanties aan voor een noodzakelijke adempauze
- onze gemeente blijft onverminderd inzetten op preventie: voorkomen dat problemen uit de hand lopen
- de sociale dorpsteams zetten in op een sterke combinatie van formele en informele zorg en ondersteuning, met de inzet van gekwalificeerde vrijwilligers in onze dorpen
- er komt een overzichtelijke sociale kaart met al het zorgaanbod, die de toegang tot zorg en ondersteuning verduidelijkt

Ons verhaal over meedoen

Maatschappelijk dragen we verantwoordelijkheid voor elkaar. We kijken om naar inwoners die dit nodig hebben. Onze gemeente telt veel inwoners die beschikken over goede sociale netwerken en voldoende inkomen. Zij weten zichzelf goed te redden, ook als zij zorg nodig hebben.
Dit geldt niet voor alle inwoners. Niet voor hen die door tegenslag en pech aan de verkeerde kant van de streep zijn terecht gekomen, soms zelfs veroorzaakt door de overheid zoals in de toeslagenaffaire. Mensen die kwetsbaar zijn, moeten kunnen rekenen op passende zorg en ondersteuning. Onze gemeente is de verantwoordelijke overheid om dit te leveren, niet alleen waar het wettelijk is voorgeschreven, zoals dit hoort bij een beschaafde en fatsoenlijke samenleving. Garant staan voor de toegankelijkheid van de zorg, juist voor de kwetsbaren.
Het landelijke beleid legt nadruk op ‘eigen regie’, op de ‘participatiesamenleving’. Voor veel inwoners met problemen is dit te ver doorgeschoten; zij beschikken in de praktijk niet over de vaardigheden en kwaliteiten die je hierbij nodig hebt. Bovendien heeft de gemeente een te krap budget gekregen voor de wettelijke taken in het sociale domein. OPEN wil geen bezuinigingen accepteren op zorg en ondersteuning voor mensen die het echt nodig hebben. OPEN wil dat we blijven doen wat nodig is! Juist voor kwetsbare inwoners zal onze gemeente borg moeten staan: voor hen de toegang tot zorg en ondersteuning garanderen.

Preventie

Inzetten op *preventie* is de terechte keuze van onze gemeente, een keuze die OPEN van harte onderschrijft. Voor preventie kunnen tal van partners worden ingeschakeld, zoals huisartsen, scholen, kinderopvang, jongerenwerk. Maar ook verenigingen voor sport en cultuur. Het werkt vooral als we er vroeg bij zijn, zoals onze wethouder Hans Waaldijk in een convenant over schulden overeenkwam met de woningcorporaties en nutsbedrijven; om te voorkomen dat financiële problemen helemaal uit de hand lopen.

Minimabeleid en schuldhulp

We zijn trots op het minimabeleid van onze gemeente, dat we ondanks alle financiële tegenslag in stand hebben weten te houden. Daarmee schiet de gemeente te hulp, wanneer bijvoorbeeld een gemeentelijke heffing onbetaalbaar blijkt, contributie voor een sportvereniging een te hoge drempel opwerpt of de wasmachine stuk gaat. Een eerlijke kans om aan de samenleving deel te nemen. OPEN wil extra aandacht en steun voor de 500 kinderen in onze gemeente die in armoede opgroeien. Door de pandemie zal dit aantal verder kunnen stijgen en stapelen de achterstanden zich op. Hiervoor moeten we niet enkel naar de wet kijken, maar naar mogelijkheden zoeken om een eerlijke kans te bieden. Daar hebben we creatief beleid voor nodig van een wethouder met lef, zoals OPEN die sinds jaren levert.
Als er schuldsanering nodig is, moet onze gemeente kunnen bijspringen door schulden op te kopen. En enthousiaste vrijwilligers van Schuldhulpmaatje en Humanitas bieden ondersteuning aan inwoners die hun financiële problemen weer onder controle willen krijgen.

Sociale dorpsteams

Binnen de dorpen zijn de sociale dorpsteams de belangrijkste poortwachter voor de WMO, schuldenproblematiek en jeugdzorg. In deze teams zitten de professionals die een goede analyse kunnen maken van de persoonlijke situatie en de best passende ondersteuning kunnen inschakelen. OPEN is trots op de opzet van deze schakelfunctie: de sociale dorpsteams geven invulling aan onze maatschappelijke zorg voor mensen die het nodig hebben, juist als het er echt op aankomt. We zijn blij dat deze teams hun werk goed aankunnen. Bureaucratische handelingen die de gemeente voor de bestuurlijke verantwoording nodig heeft, moeten tot een minimum worden beperkt.

Sociaal domein uit de klem halen

De ontwikkeling van de zorgvraag blijft onverminderd toenemen. Zeker in de jeugdzorg leidt dit tot grote financiële tekorten voor de gemeente. Een structurele verhoging van de rijksbijdrage voor dit domein is nog niet in zicht. Op één punt is verlichting op komst: met het zogeheten 'woonplaatsbeginsel' kan onze gemeente de rekening voor specialistische zorg soms doorschuiven naar de gemeente waar iemand staat ingeschreven. Maar voorlopig blijft het sociaal domein financieel een 'open eind' regeling, met een ontoereikend budget.

Goede zorg voor wie het nodig heeft, blijft het uitgangspunt. Met een *sterke combinatie van formele en informele zorg* komen we dichter bij een houdbare situatie.
Er zijn in onze gemeente sterke partners in het informele circuit; er is een rijk aanbod aan gemotiveerde vrijwilligers, actieve inwoners die de handen uit de mouwen willen steken. Zodat de formele, professionele zorg pas wordt ingezet als het echt nodig is.
De 'informele' zorg heeft veel gezichten:

- In de eerste plaats staan hier de belangeloze *mantelzorgers*, die wekelijks, dagelijks of zelfs de klok rond klaarstaan voor een partner of familielid. Vaak een zware belasting, die niet altijd is vol te houden. Dagactiviteiten die toegankelijk zijn voor alle mensen met een zorgbehoefte kunnen voor mantelzorgers verlichting brengen. Mantelzorgers verdienen het om erkenning te krijgen voor hun inzet, bijvoorbeeld in de vorm van een korte vakantie die door de gemeente mogelijk wordt gemaakt. Om een pauzeknop in te drukken en hersteltijd op te doen. Als het echt niet meer gaat, biedt opname van de partner of familielid in een verpleeginstelling nog een uitweg, maar mantelzorgers stellen dit moment ook zelf doorgaans zo lang mogelijk uit.

- Dan zijn er *actieve inwoners per dorp*, in burenhulp, wijkverenigingen en vrijwilligersorganisaties zoals Voedselbank, Delerij, Inloop, Diaconieën, Schuldhulpmaatje, Humanitas e.d. Zodra de sociale dorpsteams een zorgvraag tegenkomen die bij het zorgaanbod van deze partners past, kunnen ze –meer dan nu gebeurt - een verantwoord beroep op hen doen. Want deze zorg is goed ingebed in de organisatie die de kwaliteit borgt. Ook vrijwilligerswerk is immers aan kwaliteitsstandaarden gebonden.
- Sociale dorpsteams kunnen –meer dan nu gebeurt - een beroep doen op medewerking van sportverenigingen, culturele verenigingen en scholen. Ook al zijn er geen rekeningen te verzenden, er is aan beide kanten wel tijd en aandacht nodig om de kwaliteit van de benodigde zorg te borgen.
- Om kwetsbare kinderen en jongeren te steunen in hun ontwikkeling zetten we in op *wederzijdse gezinsondersteuning,* aanvullend op en ten dele vervangend voor de professionele jeugdhulp. Bij wederzijdse gezinsondersteuning geven actieve gezinnen of gezinsleden steun aan andere gezinnen, die tijdelijk of langdurig kwetsbaar zijn. Deze steun kan praktisch zijn maar ook pedagogisch, voor korte of langere tijd.

We zijn trots op de sociale dorpsteams, maar de combinatie van formele en informele zorg moeten ze beter onder de knie krijgen, door beter de weg te vinden naar gekwalificeerde informele zorg die vrijwilligers bieden. Hier is een gelijkwaardige samenwerking voor nodig met inwoners, met lokale platforms; een samenwerking die winst gaat opleveren voor de samenhang en leefbaarheid in elk dorp. Doorschakelen naar een sterke combinatie van formele en informele ondersteuning vergt van onze gemeente om borg te staan voor:
- de toegang tot ondersteuning, zodat er geen kwetsbare inwoners buiten de boot vallen;
- communicatie met al onze inwoners en de organisaties van vrijwilligers over de brede inzet van zowel formele als informele ondersteuning.

Een overzichtelijke sociale kaart met het complete zorgaanbod, zoals in de gemeente Wageningen bestaat, verduidelijk zowel de toegang als de communicatie van alle betrokkenen.

Klimaat

Onze actiepunten:

- energiebesparing blijven stimuleren met aantrekkelijke programma's voor verdere isolatie van woningen en energiebesparing in bedrijven
- onze gemeente wordt de voortrekker voor duurzame energieproductie, door expertise te organiseren en aan te sluiten bij energiecoöperaties
- zoals afgesproken in het nationaal klimaatakkoord gaan inwoners voor minstens 50% mede-eigenaar worden van de duurzame productie, dus ook meebeslissen en van het rendement profiteren
- onze gemeente zet alles op alles om een breed gedragen lokaal klimaatakkoord tot stand te brengen;
- onze gemeente blijft een Fairtrade-gemeente en sluit zich aan bij het Gemeenten4GlobalGoals-intiatief van de VNG.

Ons verhaal over klimaat

De leefbaarheid voor toekomstige generaties staat op het spel. De klimaatverandering voltrekt zich ogenschijnlijk traag, maar dreigt onomkeerbaar te worden. Op basis van wetenschappelijke inzichten hebben bijna alle landen in 2015 afgesproken om deze temperatuurstijging in te dammen tot anderhalf, hooguit 2 graden. We staan voor de opgave om *binnen 15 jaar* een radicale omslag te maken naar *100% duurzame energievoorziening*. Met ambitieuze doelen die we actief najagen kunnen we de veranderkracht in onze samenleving losmaken, om te bouwen aan de economie van de toekomst. Met nieuwe banen, betaalbare energie en leefbaarheid als beloning.
Ook in onze gemeente moeten we volop aan de bak. We zijn het verplicht aan de volgende generaties om een substantiële bijdrage te leveren. Hier zal iedereen bij nodig zijn: inwoners, organisaties, ondernemers en onze gemeente.

Duurzaam en solidair

Wij kiezen voor een aanpak die uitgaat van duurzaam én solidair: verantwoorde maatregelen waar iedereen aan mee kan doen en waarvan niemand wordt uitgesloten. Dit kan bijvoorbeeld doordat inwoners de handen ineen slaan en duurzame maatregelen organiseren in "coöperaties". Daarmee worden groene maatregelen voor iedereen financieel haalbaar. Met initiatieven die per wijk en in coöperaties tot stand komen, bouwen we ook nog eens aan hechtere gemeenschappen.
Zoals afgesproken in het nationale klimaatakkoord, worden onze inwoners voor ten minste 50% eigenaar van de nieuwe zonnevelden en windmolens. Zo kunnen inwoners meebeslissen en ervoor zorgen dat inwoners, lokale bedrijven en de directe omgeving niet alleen van de opgewekte energie profiteren, maar ook delen in de financiële opbrengst.

Energiebesparing

Onze samenleving slurpt energie en stoot grote hoeveelheden CO^2 uit. Duurzaam leven begint aan de bron, bij het verbruik. Onze gemeente zal energiebesparing moeten blijven stimuleren met aantrekkelijke programma's voor onze inwoners en lokale bedrijven. Met programma's als 'winst-uit-je-woning' geeft onze gemeente een stimulans om te isoleren, met name aan bewoners van een eigen woning. Gelukkig nemen onze woningcorporaties hun verantwoordelijkheid met stevige isolatieprogramma's. Onze gemeente gaat volop subsidieprogramma's van de rijksoverheid benutten, met isolatietips en gerichte expertise.

Groepen inwoners die samen een initiatief nemen om collectief te werken aan energiebesparing of duurzame opwekking verdienen de enthousiaste steun van onze lokale overheid. Daar liggen grote kansen om effectief te besparen en het betaalbaar te houden.

Energieproductie

OPEN wil zonder uitstel op weg naar *een energie-neutrale gemeente*. Met alles wat hiervoor nodig is, zetten we in op duurzame productie. Alle realistische mogelijkheden moeten worden benut. Te beginnen met zonne-energie op onze daken, met subsidieprogramma's van de rijksoverheid die het betaalbaar houden. Hé, Heuvelrug Energie, geeft het goede voorbeeld met een collectieve aanpak: particulieren doen mee aan de zonnepanelen op De Binder en de brandweerkazerne in Maarn. Innovatief en moedig investeren.
Als zich vervolgens kansen voordoen voor zonneparken staat OPEN daar welwillend tegenover. Als onder deze panelen groente wordt geteeld of schapen grazen, is daar niks mis mee. In het nationaal klimaatakkoord is vastgelegd dat inwoners voor minstens 50% mede-eigenaar worden van de duurzame productie, dus ook meebeslissen en van het rendement profiteren. OPEN stelt als voorwaarde dat we doen wat nationaal is afgesproken.

Het zal niet meevallen om in onze gemeente geschikte locaties te vinden voor windmolens, al helemaal niet voor grotere exemplaren: in de nabijheid mogen er geen omwonenden zijn, gezondheidseffecten moeten onder controle gebracht en het Nationaal Park moet worden ontzien. Als er een geschikte locatie wordt gevonden, staat OPEN hier welwillend tegenover. Het mogelijk bezwaar dat het bestaande uitzicht er onder te lijden heeft, kan nauwelijks opwegen tegen het belang van de energietransitie.
Innovatieve technieken, zoals geothermie/aardwarmte, vormen een uitdagend alternatief. Onze gemeente zal hierop moeten inzetten met onderzoek en de uitvoering van gedurfde experimenten.

Gemeente als voortrekker, coöperaties als motorblok

Onze gemeente zal de voortrekker van dit proces moeten zijn. Vooral door betrokkenheid te bevorderen en faciliterend te werk te gaan. In de vormgevende fase organiseert de gemeente inbreng van de echte energie-experts en nodigt de gemeente inwoners uit om mee te doen, bijvoorbeeld om mede-eigenaar te worden door bij te dragen in de kosten en te delen in het rendement. Hier kunnen energiecoöperaties het motorblok zijn van verduurzaming van onze energievoorziening. Hé, Heuvelrug Energie, is een grote speler, maar ook kleinere coöperaties zijn in staat om een grote stap voor inwoners mogelijk te maken.
Met vergunningscriteria kan onze gemeente zekerstellen dat minstens 50% van het rendement terugvloeit naar de inwoners. Dit is nodig om investeerders de wind uit de zeilen te nemen, die er anders met het rendement vandoor gaan.

Lokaal klimaatakkoord

Binnen de gemeente is er overeenstemming dat we aan een lokaal klimaatakkoord gaan werken. Voor de uitwerking van een breed gedragen akkoord is de inbreng van maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners nodig. Zonder het aandeel van lokale bedrijven gaan we niet realiseren wat er nodig is voor een energie-neutrale gemeente. Bedrijven en particuliere ondernemers met een langetermijnvisie realiseren zich dat zij belang hebben bij een leefbare omgeving.

Onze gemeente neemt het voortouw om tot dit lokale klimaatakkoord te komen. Hierin kunnen onderwerpen als afval, toerisme, reductie van schadelijke emissies e.d. worden opgenomen.
OPEN wil dat dit akkoord uitgaat van de zogeheten 'Sustainable Development Goals'.
Sinds 2011 is onze gemeente een Fairtrade gemeente, met een opdracht om aan deze doelen te werken. We blijven Fairtrade gemeente. Net als tal van andere gemeenten sluit onze gemeente zich aan bij de VNG-werkgroep voor mondiale 'sustainable goals'.

Biodiversiteit

De actiepunten:

- geen vergunningen meer verstrekken aan boeren met een intensieve bedrijfsvoering en juist wel aan boeren die hun bedrijfsvoering circulair en duurzaam maken
- landerijen die vrijkomen als boeren worden uitgekocht, krijgen alleen een agrarische bestemming voor een circulaire en duurzame bedrijfsvoering; overige gronden die vrijkomen, krijgen een bestemming voor natuur, voedselbossen, zonnevelden en (vooral sociale) woningbouw
- onze gemeente verleent alle medewerking aan het realiseren van voedselbossen en projecten zoals 'Herenboeren'
- alleen nog duurzaam bosbeheer in het Nationaal Park, geen kaalslag meer
- een drastische inperking van de vliegbewegingen boven het Nationaal Park
- onze gemeente sluit zich aan bij projecten die een oplossing zoeken voor de verdroging van de bodem
- in onze gemeente komen er 'biodiversiteits-ambassadeurs', die tuineigenaren adviseren over kansen om praktisch mee te werken aan herstel van biodiversiteit
- gemeentelijk groenbeheer gaat "vergroenen": inheemse planten en kruiden die groeien in bermen en plantsoenen worden met rust gelaten.

Ons verhaal over biodiversiteit

De Utrechtse Heuvelrug is prachtig! Er zijn unieke landschappen, bossen en waterpartijen, waar flora en fauna de ruimte krijgen. Maar de biodiversiteit is in de afgelopen decennia zo sterk afgenomen dat het ons gezonde leefklimaat bedreigt. Er is bijvoorbeeld nu nog slechts een derde over van de boerenlandvogels in 1960. De hoeveelheid insecten is schrikbarend teruggelopen.
De stikstofoverdosis is een serieus probleem, niet alleen voor Natura 2000 gebieden. De overmaat aan stikstof stimuleert enkele monocultures, zoals grassen, die de rest van onze groei en bloei verstikken. Door verdroging staan natuurgebieden en ecosystemen die afhankelijk zijn van grondwater zwaar onder druk. Kostbare neerslag die er valt wordt nu nog grotendeels afgevoerd.
Een offensief is nodig, ook in onze gemeente, om biodiversiteit kans op herstel te geven. Met gezondheids- en welzijnswinst voor onszelf en voor de wereld van onze kinderen.

Radicaal kiezen voor circulaire en duurzame voedselproductie

OPEN omarmt de boeren die kiezen voor een circulaire en duurzame bedrijfsvoering. Zij werken mét de natuur, in plaats van ertegenin. De boer van de toekomst bestaat al. Er zijn tal van aansprekende praktijkvoorbeelden, compleet met een voedselbos, natuur-inclusieve landbouw en een rijk herstel van de verarmde bodem. Projecten zoals 'Herenboeren' die produceren voor de lokaal aangesloten mede-eigenaren, laten zien dat 'local for local' echt werkt: pure en gezonde voedselproductie in een korte keten naar een grote groep lokale mede-eigenaren.
Rond een derde van ons gemeentelijk oppervlak heeft een agrarische bestemming. In Nederland komt ongeveer 40% van de stikstofuitstoot voor rekening van *intensieve veeteelt*. Allemaal ten koste van de biodiversiteit. In onze gemeente heeft het overgrote deel van de boeren een intensieve bedrijfsvoering. De helft van de boerenbedrijven kent geen opvolger. Ingeklemd tussen Europese subsidies en torenhoge bankkredieten voelen boeren zich gedwongen om te kiezen voor verdere schaalvergroting en het doorzetten van de intensieve bedrijfsvoering. Nederland is te klein voor grootschalige export van voedsel; minder dat 20% van alle productie is voor binnenlands gebruik.

Waar door uitkoop land vrijkomt, krijgt dit wat OPEN betreft alleen nog een agrarische bestemming als de bedrijfsvoering circulair en duurzaam is. Overige grond die vrijkomt reserveren we voor natuur, voedselbos en zonnevelden. En met slechts een beperkt deel van deze vrijval kan ruimte ontstaan voor een substantiële hoeveelheid (vooral sociale) woningbouw.
Aan initiatieven van inwoners om *voedselbossen* in te richten of projecten zoals 'Herenboeren' verleent de gemeente alle denkbare medewerking. Onze gemeente werkt er aan mee *vergunningen te verstrekken aan circulair en duurzaam opererende boeren* en onthoudt met kracht vergunningen aan boeren die hun intensieve bedrijfsvoering willen doorzetten of uitbreiden.

Schadelijke emissies terugdringen

In het lokale klimaatakkoord neemt de gemeente ook onderwerpen mee die van belang zijn voor de biodiversiteit. Zoals het terugdringen van schadelijke emissies, het verantwoord verwerken van afval, aan de bron terugdringen van plastic verpakkingen e.d. Deze uitbreiding van het akkoord kan meer tijd kosten, maar het kan winst opleveren voor onze gezondheid en welzijn.
Aanpak aan de bron blijft nodig, maar OPEN ondersteunt van harte het initiatief van *Goedvolk* om actief te werken aan plasticvrije zones, net zolang tot we in 2026 een Utrechtse Heuvelrug hebben zonder plastic zwerfafval.

Nationaal Park duurzaam beheren

Het Nationaal Park biedt ons een biotoop van onschatbare waarde. In coronatijd is het door onze inwoners extra gewaardeerd als wandelgebied en door toeristen uit de Randstad nog sterker ontdekt. OPEN verdedigt de natuurlijke waarde van het Nationaal Park.
Duurzaam bosbeheer houdt rekening met herstel van de biodiversiteit en van de bodem. Als er eventueel gekapt wordt, dan alleen grote, rechte bomen die hout opleveren voor constructief houtgebruik. Wat OPEN betreft gaat er niks naar biomassa. Momenteel gaat met kaalslag (zogeheten vlaktekap) veel biodiversiteit verloren, gaan veel nutriënten en jongere bomen verloren die al CO_2 hebben opgeslagen en komt er onnodig veel CO^2 vrij. In het gezamenlijk beheer van het Nationaal Park zal onze gemeente deze duurzame aanpak met klem bepleiten.
Het drastisch inperken van vliegbewegingen boven het Nationaal Park is de inzet bij betrokken luchtvaartautoriteiten. Pleziervluchten krijgen dan helemaal geen toegang meer, ballonvaarten nog wel.
Daarnaast zijn er ook extra boswachters en toezichthouders nodig, om bezoekers te helpen, voor te lichten en bij overtredingen zo nodig te bekeuren.

Waterbeheer

Nederland is erop ingericht overtollig water zo snel mogelijk af te voeren en het grondwaterpeil voor boeren laag te houden. In komende decennia zullen we ook meer droge periodes het hoofd moeten bieden. De Waterschappen zijn begonnen aan een omslag, door droogte en verdroging van de bodem als een serieus probleem te zien. Bij aanhoudende droogte hebben grootverbruikers van water een vergunning nodig om het oppervlaktewater te benutten. Dit is niet voldoende om verdroging tegen te gaan. Onze gemeente sluit zich daarom aan bij projecten die hier een oplossing voor zoeken.

Onze Heuvelrug tuinen en gemeentelijk groenbeheer

Veel inwoners in onze gemeente hebben een tuin, maar niet iedereen is vertrouwd met mogelijkheden om deze bij te laten dragen aan biodiversiteit. Onze gemeente kent al

‘energie-ambassadeurs’, enthousiaste vrijwilligers die met steun van de gemeente huiseigenaren deskundig adviseren over mogelijkheden om energie te besparen of op te wekken. In navolging van deze ambassadeurs komen er wat OPEN betreft ook ‘biodiversiteits-ambassadeurs’: enthousiaste vrijwilligers die met steun van de gemeente, lokale ondernemers en de stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug elke inwoner kunnen adviseren over praktisch uitvoerbare toepassingen in een tuin die kunnen bijdragen aan herstel van biodiversiteit.
Wat OPEN betreft gaat het gemeentelijke groenbeheer “vergroenen”. Medewerkers die het beheer verzorgen, krijgen een opleiding waarmee zij inheemse planten en kruiden die groeien in bermen en plantsoenen beter kunnen herkennen en met rust gaan laten. Momenteel is het resultaat van groenbeheer een monocultuur die biodiversiteit in de weg staat. Het meeste “onkruid” dat nu nog wordt weggehaald, levert juist een rijke bijdrage.

Groene mobiliteit

Onze actiepunten:

- voorrang voor fietsers en voetgangers op de doorgaande wegen binnen de bebouwde kommen; verkeerslichten zo inregelen dat fietsers en voetgangers voorrang krijgen op autoverkeer
- voor de veiligheid van alle verkeersdeelnemers komt de snelheid buiten de bebouwde kom op maximaal 60 km/u, zeker op wegen zonder vrij liggend fietspad; de maximumsnelheid komt binnen de bebouwde kom op maximaal 30 km/u
- een net van laadpalen in de publieke ruimte om het elektrisch autorijden te faciliteren
- behoud van de Intercitystatus van het NS-station Driebergen-Zeist
- een rechtstreekse noord-zuid busverbinding naar Amersfoort
- de bezoekersstroom naar het Nationaal Park groeit; we onderzoeken hoe hun mobiliteit duurzamer kan worden

Ons verhaal over groene mobiliteit

Ook in onze gemeente is er steeds meer autoverkeer van inwoners, forenzen en toeristen. Er zijn ook veel fietsers en wandelaars, en er is het openbaar vervoer.
OPEN kiest voor groene oplossingen om de drukte in goede en veilige banen te leiden.

Fietsers en wandelaars

Fietsers en wandelaars zijn de meest milieuvriendelijke deelnemers aan het verkeer, maar ook de kwetsbaarste. Binnen de bebouwde kommen verdienen zij extra bescherming en voorrang bij stoplichten.
Er zijn natuurlijk inwoners die zijn aangewezen op het gebruik van een auto. Maar we hoeven de auto niet het aantrekkelijkste alternatief te laten zijn. Bij het inrichten van wegen en inregelen van verkeerlichten mogen fietsers en voetgangers het voordeel krijgen van een vlotte doorstroming. Het is even wennen: *voorrang op de auto*. Wanneer er geen verkeer is, kan het verkeerslicht voor fietser standaard op groen staan. Op weg vanuit Driebergen naar het NS-station is er zelfs een 'groene golf' voor fietsers in te regelen.
Het verschil in snelheid van auto en fiets is een voorname bron voor onveilige situaties en ongelukken. Buiten de bebouwde kom moet wat OPEN betreft de *snelheid van auto's terug* naar maximaal 60 kilometer per uur, zeker waar geen vrij liggend fietspad is aanwezig is. Binnen de bebouwde kom zelfs naar 30 kilometer. Onze gemeente realiseert dit zelf of eist dit bij de provincie wanneer de beslissing formeel daar ligt.
OPEN verwelkomt met genoegen de fietssnelweg die de provincie gaat aanleggen vanaf Utrecht over de Utrechtse Heuvelrug.

Elektrisch autorijden

Nog lang niet iedere autobezitter kan zich een elektrische auto veroorloven. Onze gemeente moet proactief toewerken naar een passende infrastructuur, met een net van laadpalen in de publieke ruimte.

Openbaar vervoer

We zijn trots op het nieuwe NS-station Driebergen-Zeist dat een modern knooppunt is geworden, met goede voorzieningen voor alle verkeersdeelnemers. Het versterkt de 'groene' bereikbaarheid van onze gemeente. Onze gemeente pleit daarom met kracht voor behoud van de Intercitystatus.

De noord-zuid verbinding vanuit Doorn/Maarn of Leersum/Maarsbergen naar Amersfoort, waar kinderen op school zitten en soms inwoners in het ziekenhuis liggen, verdient een directe busverbinding. Onze gemeente bepleit dit bij de provincie.

Recreatiepark voor de Randstad

Voor mensen uit de Randstad is de Utrechtse Heuvelrug als recreatiepark bijzonder in trek. Toeristen uit de Randstad vangen we gastvrij op, omdat wij hier natuurlijke rijkdom hebben die we met hen willen delen. Voor de lokale horeca is hun komst een opsteker. Na de coronatijd gaat de toeristische stroom niet kleiner worden. Veel toeristen komen per auto en brengen hun fietsen mee om hier een tochtje te maken.
OPEN wil duurzaam toerisme stimuleren en de stroom van bezoekende auto's indammen. We gaan (laten) uitknobbelen hoe dit het beste kan. Mogelijk kan dit met enkele grotere parkeerplaatsen op de rand van het Nationaal Park, met betaald parkeren en een transfer per 'e-boemel' die toeristen naar de gewenste toeristische entrees van het Nationaal Park brengt. De "bosboemel" van Amerongen die in 2021 in de prijzen is gevallen, vormt een inspirerend voorbeeld.
De parkeeroverlast neemt toe. Daarom willen we binnen het Nationaal Park een parkeerverbod langs provinciale en lokale wegen: alleen parkeren op daartoe aangewezen plaatsen.

Nieuw leven voor onze lokale democratie

Onze actiepunten:

- onze lokale democratie draait om het levende samenspel van inwoners en lokaal bestuur; als inwoners ontevreden zijn over onze gemeente ziet OPEN dit als betrokkenheid en als een aansporing om met hen in gesprek te gaan en samen naar creatieve oplossingen te zoeken
- inwoners die meedoen aan besluitvorming weten dat OPEN alle belangen op tafel wil hebben, ook belangen die minder luid klinken; de gemeenteraad heeft altijd het laatste woord
- burgerfora die op basis van loting worden samengesteld, kunnen zich verdiepen in een bepaalde kwestie en de gemeenteraad een duidelijke aanwijzing geven
- de gemeenteraad kan ook een tijdelijke dorpsraad instellen voor een lastige of slepende kwestie of een jeugdraad voor specifieke onderwerpen

Ons verhaal over lokale democratie

Onze democratie is een groot goed. Niet perfect, maar wel het beste dat we hebben. Het lokale bestuur van gemeenteraad en B&W vormt wettelijk het hoogste lokale gezag, dat voor onze gemeente de besluiten neemt. Onze lokale democratie is veel meer: het levende fundament wordt gevormd door het samenspel van politieke bestuurders en inwoners. Bestuurders, gemeenteraadsleden en inwoners hebben elkaar nodig om de democratie levend te houden. Om er samen elke keer weer nieuw leven in te blazen, om er vertrouwen in te krijgen, om besluiten te nemen die door inwoners gedragen worden. De lokale democratie en de gemeente zijn ons gemeenschappelijk bezit.
Als inwoners mopperen op onze gemeente en ontevreden zijn, beschouwen we dit als een teken van betrokkenheid bij de publieke zaak. OPEN ziet het als een aansporing om het gesprek te zoeken, samen te bespreken wat er beter kan en te overleggen over creatieve oplossingen.

Ook OPEN staan voor zachte stemmen

Inwoners worden mondiger, brengen hun belangen over het voetlicht en zijn vaak goed op de hoogte. Tegelijkertijd zijn er belangen die vaak minder luid klinken. OPEN kijkt naar wat er op tafel wordt gelegd, en wat er in stilte afwezig is. Wij vinden dat alle belangen een plek verdienen aan de tafel van de politieke besluitvorming. Dus ook groepen die minder gemakkelijk van zich laten horen, zoals woningzoekenden of jongeren, kwetsbare inwoners en degenen die geen stem hebben, zoals bomen, weidevogels, vee of insecten. Het democratisch proces moet wat OPEN betreft niet alleen deelbelangen, maar zeker ook het grotere geheel aan bod laten komen. De gemeente en de publieke zaak zijn van en voor ons allemaal.

Meedoen aan besluitvorming

Veel inwoners, organisaties en ondernemers laten zich horen over zaken waar zij direct bij betrokken zijn of waar zij een sterke mening over hebben. Daar is niks mis mee, want het gaat om hun legitieme aandeel in de belangenstrijd en beleidsafweging. Daar hebben we onze gemeentelijke participatietrajecten voor.

Participatietraject vraagt strakke regie

Bij lokale besluitvorming heeft de gemeenteraad altijd het laatste woord. Voor inwoners die meedoen aan de besluitvorming zal dit vanaf de start helder moeten zijn. Meedoen betekent altijd: de gemeenteraad zal er per slot nog over moeten beslissen. En de

gemeenteraad kan vooraf kaders voor dit traject vaststellen. Inwoners kunnen meedoen en alles bespreken, maar zij krijgen geen blanco volmacht om te beslissen. Begeleiders van participatieprocessen moeten over de vaardigheid beschikken om dit kader steeds opnieuw op tafel te leggen.

Alle belangen op tafel
Er zijn stemmen die minder luid klinken. Die van duurzaamheid, klimaat en biodiversiteit. Of die van woningzoekenden die al jaren wachten op een woning. Zodra onze gemeente een participatietraject start, is voorzien in vertegenwoordiging van deze belangen. Bijvoorbeeld door een ambtenaar met deze rol te bekleden of door een specifieke deskundige mee te laten doen. Om te horen en mee te wegen wat verloren gaat als alleen de luide stemmen aan bod komen.

Burgerfora, representatie op basis van loting
Spontane inbreng van betrokken inwoners heeft vaak als nadeel dat die niet erg representatief is voor alle inwoners. Over specifieke kwesties kan een burgerforum een representatief geluid laten horen. De samenstelling komt namelijk tot stand op basis van loting, zodat een goede afspiegeling ontstaat.
Een burgerforum heeft zin als de gemeenteraad vooraf uitspreekt met de uitkomsten echt iets te willen doen; niemand zit te wachten op een loos debat. De burgemeester benoemt de leden officieel. Het forum bespreekt naar eigen inzicht de kwestie, met een technisch voorzitter en ambtelijke ondersteuning van de beraadslagingen.
De gemeenteraad kan ook een tijdelijke dorpsraad instellen, op basis van loting dus, als er een lastige of slepende kwestie speelt. Een jeugdraad die over een specifiek thema spreekt, is ook een positieve invulling.

Vertrouwen terugwinnen door te leveren
Een gemeente die in de praktijk niet levert, die alleen laat meepraten om aan procedures te voldoen, verliest het vertrouwen van de inwoners. Vertrouwen winnen is de opgave waar onze gemeente voor staat. Dat moet vooral blijken uit praktisch leveren: doen wat tijdens het proces beloofd is, laten zien wat er met de inbreng is gedaan.

Enkele onderwerpen tot slot

Onderwijs, huisvesting en samenwerking

De gemeente is verantwoordelijk voor de financiering van huisvesting voor scholen, zowel voor uitvoering van onderhoud als voor (ver-)nieuwbouw. In de voorbije jaren zijn er voor meerdere scholen op alle fronten achterstanden ontstaan. Zowel in duurzaamheid als in het oplossen van ruimtegebrek. Financiën, planning en toezeggingen bleken verre van betrouwbaar; deze worden zonder vertraging op orde gebracht.
In het overleg met de scholen kan de gemeente bevorderen dat er *gezamenlijk beleid* wordt gemaakt. De samenwerking van scholen draagt bij aan het realiseren van gedeelde oplossingen, op verschillende terreinen. In de eerste plaats om kansenongelijkheid en/of het aantal beschikbare kindplaatsen aan te pakken. Lokale afspraken zijn nodig om dit tegen te gaan, zoals een waterdichte aanmeldprocedure en verzekerde toegang tot passend onderwijs. Verder kunnen groene buitenruimte en speellocaties worden gedeeld. Beschikbaar krijgen van maatschappelijke stageplaatsen vraagt ook om samenwerking, met name voor leerlingen van het MBO. Het mislopen van een stageplaats leidt tot grote maatschappelijke schade.
Er is regie nodig om een doeltreffende samenwerking van scholen en jeugdzorg te bereiken. Onze gemeente moet deze regie op zich nemen en alles op alles zetten om tot overeenstemming te komen.

Financiën

Veel inwoners bevinden zich aan de zonnige kant van de streep, met een goed inkomen, een comfortabele woning en reserves op de bank. Onze gemeente komt in de statistieken tevoorschijn als bovengemiddeld welvarend. Deze particuliere rijkdom staat in schril contrast met de publieke armoede.

Onze gemeente ontvangt een *rijksbijdrage* die zelfs de wettelijke opgedragen taken onvoldoende dekt. Jaarlijks komen maatschappelijk gewenste uitgaven hierdoor in het gedrang, zolang de rijksbijdrage niet structureel wordt opgeschroefd. Invoering van het woonplaatsbeginsel is een eerste correctie, want binnen onze gemeente hebben we dure voorzieningen voor jeugdzorg waar jongeren van elders op zijn aangewezen.
Het dekkingstekort heeft onze gemeente deels opgevangen met een verhoging van de *OZB*, de Onroerendezaakbelasting. De lastendruk voor huiseigenaren zat in 2020 net op het landelijk gemiddelde, terwijl de welvaart van onze inwoners ruim boven het landelijke gemiddelde ligt. En de OZB voor eigenaren van gebouwen die niet als woning in gebruik zijn, is veel lager dan het landelijk gemiddelde. Om meer in de pas te lopen, kan hier echt nog wel een tandje bij. Als het nodig is om onze publieke voorzieningen op peil te houden, is het redelijk om onze welvarende inwoners een hogere OZB-bijdrage te vragen.
Hoe dan ook: OPEN kan niet akkoord gaan met bezuinigingen op publieke voorzieningen zoals bibliotheek, consultatiebureaus en jeugdzorg. Het zijn publieke voorzieningen die bij onze maatschappelijke opdracht horen en niet kunnen worden gemist als we preventie serieus nemen.

Onze gemeente heeft een hoge *schuldenlast* opgebouwd, hoger dan andere gemeenten. Dit is ook het resultaat van keuzes in voorgaande jaren. Het nieuwe, duurzame en dure gemeentekantoor is hier een voorbeeld van. Het bleek echt te groot, en met verhuur wordt de financiële schade nu enigszins beperkt. Bovendien honoreerde de gemeenteraad projecten die onvoldoende door budget gedekt waren: verbeteringen van het wegennet, in stand houden van drie zwembaden e.d.

Op zichzelf wordt de totale schuldenlast in komende jaren nog geen probleem. Lenen is momenteel niet duur, met lage rentes en oversluitbare leningen bij de BNG. Net als het Rijk zal de gemeente pas over langere tijd problemen kunnen krijgen met rente en aflossing. In behoedzame stapjes deze schuldenlast verkleinen blijft daarom verstandig, maar niet ten koste van alles. We hebben de ambitie om urgente kwesties aan te pakken, en daar kunnen soms nieuwe investeringen voor nodig zijn die de schuldenlast groter maken. In dat geval wegen we het financieringsrisico af tegen de winst die we maatschappelijk kunnen behalen. De landelijke overheid zal ons op weg moeten helpen om te investeren in duurzaamheid en energietransitie, maar ons eigen aandeel mag niet achterblijven. We zijn het aan toekomstige generaties verplicht.